

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, старшого дослідника Шкарупи Костянтина Вікторовича на дисертацію Серикова Сергія Сергійовича «Адміністративно-правовий механізм підтримки підприємницької діяльності в Україні», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

За роки, що минули з моменту проголошення незалежності України, була зроблена велика робота з розвитку і вдосконалення системи підтримки підприємницької діяльності в Україні. Протягом цього періоду прийнято десятки законів, видано тисячі нормативних актів, листів, роз'яснень. Головний підсумок виконаної роботи полягає у тому, що зараз, на відміну від перших років незалежності, підтримка підприємницької діяльності в Україні в основному нормативно відрегульована. Окрім того, було створено низку нових фіскальних інститутів, а низка недоліків, які були властивими системі підтримки підприємницької діяльності в Україні на момент початку ринкових реформ, усунуто. Однак, з повномасштабною військовою агресією з боку російської федерації з'явилися нові проблеми та виклики у сфері підтримки підприємницької діяльності в Україні, вирішення яких потребує рішучих кроків з боку законодавця. А відтак, з огляду на зазначені обставини, дисертація Серикова С.С. є актуальною і своєчасною, оскільки вона присвячена теоретичному осмисленню теоретичних та практичних проблем функціонування адміністративно-правового механізму підтримки підприємницької діяльності в Україні.

Про актуальність дослідження свідчить також те, що його виконано відповідно до Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 року № 821-р; Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня

2020 року № 695. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390) (с.18).

Мета дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб спираючись на аналіз наукових поглядів учених, норм чинного законодавства та практики його реалізації, з'ясувати сутність та особливості адміністративно-правового механізму підтримки підприємницької діяльності в Україні, на основі чого розробити науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства, норми якого спрямовані на забезпечення функціонування та реалізацію відповідного механізму (с.18–19). На виконання поставленої мети вдало сформульовано завдання дисертаційного дослідження (с.19).

Дисертаційне дослідження С.С. Серикова будується на комплексному, системному підході, характеризується відповідним рівнем наукових узагальнень. Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять праці фахівців у галузі адміністративного та фінансового права. Крім того, було використано напрацювання дослідників з інших галузевих дисциплін, зокрема теорії держави та права, теорії управління, соціології, філософії, психології тощо. Нормативно-правову основу дослідження становлять Конституція України, а також низка законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, норми яких спрямовані на регулювання адміністративно-правового механізму підтримки підприємницької діяльності в Україні. Інформаційною та емпіричною базою дисертаційної роботи є періодичні видання, статистичні матеріали тощо.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії, які дозволили автору аргументовано

визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем щодо адміністративно-правового механізму підтримки підприємницької діяльності в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає, насамперед у тому, що дисертаційне дослідження є однією з перших спроб після початку повномасштабного вторгнення комплексно, на монографічному рівні з'ясувати сутність, зміст та особливості адміністративно-правового механізму підтримки підприємницької діяльності в Україні, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері (с.21).

На особливу увагу заслуговують наступні положення, висновки, рекомендації та пропозиції, що викладені в цій дисертації, які найбільш наочно демонструють її наукову новизну, теоретичну та практичну значущість:

- вперше запропоновано закони та прийняті на їх основі підзаконні нормативно-правові акти, норми яких спрямовані на регулювання підтримки підприємницької діяльності, поділити на три групи: 1) нормативно-правові акти, які закріплюють правові засади підтримки підприємницької діяльності, що реалізується державою на постійній основі, безвідносно до конкретного виду підприємницької діяльності; 2) нормативно-правові акти, що окреслюють систему заходів підтримки щодо окремих видів підприємництва, зокрема: за обсягом (середнє та мале); за участю іноземних інвесторів; за певними сферами підприємництва (наприклад, аграрна); 3) нормативно-правові акти, які діють протягом певного періоду часу, зокрема під час дії правового режиму воєнного стану (с.22).

- вдосконалено визначення поняття підприємницької діяльності, яким запропоновано вважати ініціативну, самостійну, здійснювану на власний ризик діяльність зареєстрованих у встановленому порядку суб'єктів, які на основі чинного законодавства провадять незаборонену господарську діяльність, що спрямована на отримання прибутку та реалізація якої має соціально-економічні

наслідки для держави й суспільства (с.23);

- акцентовано увагу на тому, характерними функціями підприємницької діяльності, які відображають її вплив на соціально-економічний розвиток країни, є наступні: 1) особистісна функція (розвиток особистості, отримання нових знань та формування навичок); 2) творча (впровадження інновацій у виробництві, виконанні робіт та наданні послуг); 3) збалансоване використання ресурсів (оптимізації балансу між витраченими ресурсами та задоволенням потреб населення) тощо. Окрім того, до функцій, що відображають більш широкий вплив підприємницької діяльності, доцільно віднести: економічну, політичну та соціальну (с.70–71);

- аргументовано, що незважаючи на розгалуженість нормативно-правового матеріалу, в системі правових засад підтримки підприємницької діяльності в Україні ключове місце належить нормам адміністративної галузі права, адже саме останні: по-перше, визначають правовий статус суб'єктів, які уповноважені відповідну підтримку надавати; по-друге, розкривають порядок взаємодії зазначених суб'єктів; по-третє, окреслюють адміністративні процедури надання досліджуваної підтримки; по-четверте, визначають види (сфери) підприємницької діяльності або обставини, при яких звернення підприємця за допомогою викликає зобов'язання спеціально уповноважених суб'єктів таку підтримку надавати; по-п'яте, закріплюють засади контролю за цільовим використанням такої допомоги (с.73–74);

- з'ясовано, що адміністративно-правовий механізм підтримки підприємницької діяльності в Україні – це сукупність визначених нормами адміністративної галузі права елементів, які встановлюються державою та в своїй єдності спрямовані на створення сприятливих правових, організаційних, економічних та інших умов для здійснення підприємництва в Україні, а також її захист та розвиток. До ключових елементів даного адміністративно-правового механізму віднесено: адміністративно-правові норми; нормативно-правовий акт; адміністративні правовідносини; юридичні факти; адміністративні процедури; інструменти підтримки (с.138);

- зроблено висновок про те, що взаємодія та координація суб'єктів підтримки підприємницької діяльності відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного розвитку бізнесу та створенні сприятливого економічного середовища. Значення цього процесу полягає у тому, що різні державні органи, громадські організації, фінансові інституції, освітні установи та приватні структури можуть спільно працювати для вирішення проблем, які виникають у підприємців, та надавати їм комплексну підтримку. В свою чергу координація дозволяє уникати дублювання зусиль і розпорошення ресурсів, що особливо важливо в умовах обмеженого фінансування та економічних викликів. Коли суб'єкти підтримки, такі як державні органи влади, інвестиційні фонди, бізнес-асоціації та навчальні центри, діють скоординовано, підприємці отримують доступ до більш якісних послуг (с.145–146);

- з метою вдосконалення правових засад підтримки підприємницької діяльності відзначено, що в Україні, на прикладі провідних країн світу необхідно: по-перше, створити постійні програми підтримки підприємництва, які будуть діяти на постійній основі в Україні, тобто без прив'язки до регіональних чи безпекових особливостей; по-друге, розробити програми регіонального розвитку та підтримки суб'єктів підприємницької діяльності. Вони мають бути орієнтовані на регіони, які постраждали від ведення бойових дій, а також в яких вони активно ведуться; по-третє, розробити нові програми підтримки суб'єктів підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, які будуть стабільними та достатньо якісно врегульованими (с.183);

- акцентовано увагу на тому, що для покращення системи науково-методичного забезпечення надання підтримки суб'єктам підприємницької діяльності необхідно впровадити декілька важливих заходів. Перш за все, слід активніше використовувати наукові дослідження та аналітичні розробки для виявлення актуальних проблем підприємців та пошуку оптимальних шляхів їх вирішення. Це може включати тіснішу співпрацю між науковими інституціями, державними органами та бізнесом для адаптації наукових знань до реальних потреб підприємців. Також слід забезпечити систематичне оновлення

методичних матеріалів відповідно до сучасних економічних умов та змін у законодавстві. Це може бути досягнуто шляхом створення регулярних науково-методичних конференцій та семінарів, де фахівці обговорюватимуть нові тенденції та кращі практики в підтримці підприємництва. Окрім цього, важливо впроваджувати стандартизовані інструктивно-методичні матеріали, які були б легко доступними для широкого кола підприємців, включаючи електронні ресурси, де методичні рекомендації можна легко знайти та застосувати на практиці. Така цифрова платформа повинна включати як наукові, так і практичні матеріали, що допоможуть підприємцям у вирішенні конкретних питань (с.187).

У дисертації сформульовано й інші цікаві та практично корисні положення та висновки.

Однак, як і при дослідженні будь-якої іншої складної і нової теоретичної проблеми, в зазначеному дисертаційному дослідженні міститься чимало спірних, неузгоджених і не зовсім обґрунтованих положень, які можуть стати підґрунтям наукової дискусії і напрямами подальшої розробки даної проблеми. Зокрема:

1) У науковій новизні, на сторінці 21, автор пише, що в роботі вперше «виокремлено спеціальні функції, які відображають особливий вплив підприємницької діяльності на соціально-економічний розвиток країни». І серед таких функцій автор виокремлює особистісну функцію, «яка передбачає, що підприємництво – це не лише засіб досягнення матеріального добробуту, вона також слугує інструментом самореалізації, самоствердження та внеску в розвиток суспільства». На моє переконання, необхідність виокремлення зазначеної функції потребує додаткового обґрунтування.

2) Заслуговує на увагу те, що в роботі дістав подальшого розвитку теоретичний підхід щодо узагальнення переліку ключових елементів адміністративно-правового механізму підтримки підприємницької діяльності в Україні, до яких запропоновано віднести: адміністративно-правові норми; нормативно-правовий акт; адміністративні правовідносини; юридичні факти;

адміністративні процедури; інструменти підтримки (с.24). Однак, підхід здобувача до виокремлення елементів відповідного механізму є спірним, зокрема в частині виокремлення одночасно таких елементів, як адміністративно-правові норми та нормативно-правовий акт.

3) Не можу повністю погодитись із здобувачем у тому, що метою державної підтримки є **лише**: по-перше, створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності, які нівелюють або зменшують роль негативних факторів, що мають вплив на неї; по-друге, спрямування підприємництва на досягнення публічних соціально та економічно значущих для країни інтересів (с.72).

4) На сторінці 141 дисертації, здобувач пише, що до система суб'єктів забезпечення підтримки підприємницької діяльності в Україні відносяться в тому числі й громадські об'єднання, діяльність яких «спрямована на надання підтримки насамперед їх членам – суб'єктам підприємницької діяльності, у тому числі шляхом лобювання їх прав та законних інтересів у взаємовідносинах з органами державної влади та органами місцевого самоврядування». Однак, як вбачається, автор недостатньо присвятив уваги обґрунтуванню відповідної тези.

5) Як недолік, також варто відмітити занадто великі за обсягом висновки до підрозділів дисертаційного дослідження, зокрема висновки до першого розділу розміщено на 4-х сторінках, проте висновки до розділу 2 розміщено на 10-ти сторінках, а висновки до розділу 3 розміщено на 9-ти сторінках. На моє переконання, висновки до підрозділів мають містити лише основні положення, які знайшли своє обґрунтування у відповідних підрозділах.

Разом з тим, зазначені зауваження, переважно, мають дискусійний характер і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані у науково-дослідній роботі; правотворчості; освітньому процесі та практичній діяльності.

Основні результати дисертації досить повно відображено в п'яти статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, тезах наукових повідомлень на трьох науково-практичних конференціях. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог. Ознак порушень вимог академічної доброчесності не виявлено.

Викладене дозволяє зробити висновок, що дисертація «Адміністративно-правовий механізм підтримки підприємницької діяльності в Україні» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яка має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Сериков Сергій Сергійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

старший оперуповноважений
в особливо важливих справах
Департаменту організаційного
забезпечення діяльності
Бюро економічної безпеки України
доктор юридичних наук,
старший дослідник

особистий підпис
засвідчує О.Ю. Дрозд

Костянтин ШКАРУПА